

УДК 159.9.075

ASSESSMENT OF PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AND PERSONAL MATURITY BY STUDENTS-PSYCHOLOGISTS
ОЦІНКА ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ І ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ
СТУДЕНТАМИ-ПСИХОЛОГАМИ

Shylo O.S./ Шило О.С..

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0782-1253>

Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, 54 Gagarina Ave., 50086

Криворізький державний педагогічний університет, Кривий Ріг, пр. Гагаріна, 54, 50086

***Анотація.** В роботі представлено результати вивчення оцінки понять “психологічне благополуччя” і “особистісна зрілість” студентами-психологами. Використано метод репертуарних решіток, що дозволило не тільки оцінити досліджувані поняття, а й виокремити суб’єктивні критерії, які використовують респонденти під час порівняння і оцінювання. Простежено динаміку змін у сприйнятті і ставленні до окреслених понять. З’ясовано, що особистісна зрілість для студентів-психологів виступає в якості інтегральної якості особистості, набираючи цієї ознаки в процесі навчання поступово і сприймається наближено до ідеалу власного розвитку. Показано, що психологічне благополуччя є підґрунтям і тлом, на якому розгортається процес особистісного розвитку, становлення особистісної зрілості.*

***Ключові слова:** психологічне благополуччя, особистісна зрілість, професійне становлення, метод репертуарних решіток.*

Вступ.

Переорієнтація в питанні особистісної зрілості на світовий досвід і необхідність з’ясування, розробки і створення моделі адекватних умов розвитку особистості на всіх етапах її становлення вимагають визначення таких критеріїв, які б найбільш чітко допомагали встановити відповідність наявного стану розвитку і функціонування особистості ідеальному стану зрілої особистості. Одним із таких критеріїв, на нашу думку, є психологічне благополуччя.

Говорячи про особистісну зрілість ми маємо на увазі зрілість особистості як її інтегральну якість, яка забезпечує успішну самореалізацію людини в суспільстві і адекватне сприйняття людиною самої себе і свого стану нерозривно пов’язаного з соціальною реальністю, в якій здійснюється життєдіяльність [4].

Попередній теоретичний аналіз питання показав, що психологічне благополуччя дослідниками розглядається і як суб’єктивне переживання стану психологічного здоров’я, і як ознака цього стану, і як фактор, що сприяє його досягненню [4]. Тому постає логічне запитання: а як сприймають і розуміють поняття “особистісна зрілість” і “психологічне благополуччя” студенти психологічних спеціальностей, як вони співвідносять ці поняття між собою, наскільки бажаними (як мета і ідеал особистісного розвитку, особистісне досягнення) вони є для студентів у майбутньому.

Основний текст

Вирішення проблеми дослідження змістовних характеристик когнітивної структури особистості нами було здійснене в межах когнітивної психології. Нас

цікавить зміст, який майбутні психологи вкладають у поняття, "психологічне благополуччя", "особистісна зрілість", які ознаки вони виділяють у якості найбільш суттєвих (принаймні, найбільш часто повторюваних), чи виступають ці поняття ідеалами для власного особистісного розвитку майбутніх психологів.

Серед методів особистісної діагностики, що носять індивідуально-орієнтований характер, безсумнівно, заслуговує особливої уваги метод репертуарних решіток, запропонована американським вченим Дж. Келлі, методологічною та теоретичною базою якої стала розроблена автором теорія особистісних конструктів. Кожна людина має унікальну систему конструктів, яку вона використовує для інтерпретації життєвого досвіду. Кінцевим результатом Реп-тесту є модель конструктів, які людина використовує для інтерпретування своєї соціальної дійсності і оцінка фігур.

Метою нашого дослідження є якісний аналіз особистісних конструктів студентів-психологів щодо їхнього розуміння процесу набуття особистісної зрілості і порівняння усвідомлюваних понять, що є професійно значущими.

Дослідження було проведено на базі Криворізького державного педагогічного університету і мало пілотний характер. В ньому взяли участь студенти 2 і 4 курсів бакалавріату, і магістри 1 року навчання. Загальна кількість респондентів - 70.

Методика дослідження.

Для дослідження використали матрицю, в якій запропоновані ролі (фігури, за визначенням Дж. Келлі) були розташовані у верхньому рядку, а з обох боків від них - колонки для виділення конструктів. Ми, зважаючи, що дослідженню піддається саме професійне становлення сучасного студента-психолога, а також розуміння доволі абстрактних, проте суттєвих для особистісного розвитку понять, використали наступний репертуарний ряд: Людина, Клієнт, Я сам зараз, Я через 5 років, Зріла особистість, Психологічно благополучна особистість. Репертуарна решітка, розроблена нами, включала 8 стовпців і 12 рядків. Конструкти кожен студент виявляв самостійно, порівнюючи трьох (попередньо виділених нами) людей, які найбільше відповідають певній ролі. Вирішивши, чим дві фігури схожі, але відрізняються від третьої, випробуваний записував слово або коротку фразу, яка показує, схожість, в колонці "схожі". У колонці "відрізняються" - слово або коротку фразу, з якої ясно, чим третя фігура відрізняється від двох інших. Слід підкреслити, що ми заздалегідь давали установку на те, що виділена випробуваним ознака повинна бути істотною, а не формальною (наприклад, стать, зріст, колір очей і т. п.).

Цей процес тривав до тих пір, поки випробуваний не заповнить всі рядки матриці. В результаті ми отримали решітку з фігурами вгорі, протилежними ознаками (конструктами) в правій і лівій колонках. Наступний крок - виставлення оцінок, які б показували рівень розвитку якості, що зазначена у кожному рядку за 10-бальною шкалою для усіх фігур цього ряду, де 1 - найменший рівень розвитку якості, або негативна ознака, а 10 - найвищий рівень, або позитивна ознака.

Обговорення результатів дослідження

З метою отримання динамічної картини і співставлення результатів

студентів різних курсів, респондентів було розділено за ознакою курсу навчання і за віком: розглянути окремо дані студентів 4 курсу денної і заочної форми навчання через значні невідповідності у поглядах (нааявні розбіжності за віком - майже 15 років різниці у середньому, і за рівнем досвіду у професії). Тож отримали 4 групи.

Дані були піддані статистичній обробці і семантичному аналізу.

Для оцінки фігур використано статистичні методи (зокрема, обчислення середнього значення і моди, коефіцієнт кореляції Пірсона).

Перша група. Студенти 2 курсу найвище оцінюють саме Психологічно благополучну особистість 9,27 бала з 10 можливих. Далі, за зменшенням, Я через 5 років - 8,71, Зріла особистість - 8,63, Я зараз - 7,74, Людина - 6,31 і найнижчі оцінки отримало поняття Клієнт - 5,56 балів.

З аналізу даних випливає, що студенти сприймають психологічне благополуччя більш бажаним станом, ніж особистісну зрілість (різниця не велика - 0,64 бали в середньому, проте показова, і підтверджена показником М).

Аналізуючи дані кореляційного аналізу можемо вказати наступне:

- оцінка понять (характеристик понять) Психологічно благополучна особистість і Зріла особистість багато в чому збігаються ($r\ 0,635485808$ вказує на тенденцію до зближення);

- на думку студентів Я зараз абсолютно не відповідає ознакам ані Зрілої, ані Психологічно благополучної особистості ($r\ -0,170052124$ і $r\ -0,006094362$ відповідно - зв'язок відсутній, негативний);

- через 5 років студенти передбачають наближення власної особистості до ознак Зрілої і Психологічно благополучної ($r\ 0,541090372$ і $r\ 0,537165099$ відповідно - спостерігаємо тенденцію), і сподіваються на доволі кардинальні зміни у собі ($r\ 0,084685315$ - відсутність зв'язку між поняттями Я зараз і Я через 5 років);

- за виділеними ознаками студенти 2 курсу наразі більше схожі на Людину і навіть трохи більше на Клієнта ($r\ 0,372672112$ - не явно виражені тенденції) і зовсім не відповідають опису Психологічно благополучної або Зрілої особистості ($r\ -0,151390793$ і $r\ -0,078808984$ відповідно);

- Людина і Клієнт дещо схожі за ознаками ($r\ 0,504377896$ - на рівні тенденції) і доволі сильно відрізняються як від Психологічно благополучної, так і Зрілої особистості ($r\ -0,237114568$ і $r\ -0,075881424$). І студенти передбачають, що не будуть за 5 років схожими на описані фігури Клієнта і Людини ($r\ 0,079814371$ і $r\ 0,002864953$ відповідно).

Друга група. Студенти 4 курсу денної форми навчання найвище оцінюють фігуру Я через 5 років - 8,52 з 10. Далі, за зменшенням, Психологічно благополучна особистість 7,19, Зріла особистість - 6,78, Я зараз - 6,66, Людина - 4,97 і найнижчі оцінки отримала фігура Клієнт - 4,32. На даному етапі свого життя і професійного становлення студенти впевнені, що вони зможуть стати навіть кращими за виділеними ними якостями ніж Зріла і Психологічно благополучна особистість, що може означати високий ступінь віри у себе і власну здатність до самовдосконалення.

Перейдемо до порівняння оцінок понять за допомогою коефіцієнта кореляції:

- оцінка фігур (характеристик понять) Психологічно благополучна особистість і Зріла особистість майже повністю збігаються ($r = 0,899363545$ - стійкий зв'язок);

- на думку студентів Я зараз має тенденцію до наближення до характеристик Зрілої і Психологічно благополучної особистості ($r = 0,368136413$ і $r = 0,301358315$ - зв'язок на рівні незначної тенденції);

- через 5 років студенти передбачають незначне наближення власної особистості до ознак Психологічно благополучної і, в меншій мірі, до Зрілої і ($r = 0,339402268$ і $r = 0,237165099$ відповідно - спостерігаємо слабку тенденцію), і сподіваються на невеличкі вдосконалення, проте не кардинальну зміну: позитивний зв'язок між поняттями Я зараз і Я через 5 років ($r = 0,484685315$ - на рівні тенденції);

- значно покращилася оцінка фігури Людина - вона значною мірою схожа (маємо тенденцію) з описом Психологічно благополучної, Зрілої особистості і Я зараз ($r = 0,555639544$, $r = 0,538160564$, $r = 0,460097794$ відповідно). Проте студенти сподіваються, що за 5 років, вони перевершать означені характеристики і будуть мало схожі на Людину ($r = 0,160606523$);

- Людина і Клієнт доволі схожі за ознаками ($r = 0,68699446$ - на рівні стійкої тенденції) і де в чому нагадують як Психологічно благополучну, так і Зрілу особистість ($r = 0,346305472$ і $r = 0,365667314$ відповідно). І студенти, як і у попередньому аналізі 2 курсу, передбачають, що за 5 років абсолютно не будуть схожими на фігуру Клієнта ($r = -0,009787767$).

Третя група. Студенти 4 курсу заочної форми навчання найвище оцінюють фігуру Зріла особистість - 9,52 з можливих 10. Далі, за зменшенням, Психологічно благополучна особистість 8,3, Я через 5 років - 8,17, Я зараз - 6,86, Людина - 4,81 і найнижчі оцінки отримала фігура Клієнт - 4,25. Студенти вважають, що вони зможуть наблизитися до ознак Зрілої і Психологічно благополучної особистості завдяки своєму досвіду, знанням і здатності до самовдосконалення, яка багатьох із них і привела до думки про другу вищу освіту і спонукала діяти в цьому напрямку.

Аналізуючи дані кореляційного аналізу можемо зазначити:

- оцінка фігур (характеристик понять) Психологічно благополучна особистість і Зріла особистість майже повністю збігаються ($r = 0,928916599$ - тісний зв'язок). Проте Зріла особистість сприймається як більш приваблива характеристика;

- на думку студентів Я зараз має тенденцію до наближення до характеристик Зрілої і Психологічно благополучної особистості ($r = 0,5705395483$ і $r = 0,620941598$ - зв'язок на рівні тенденції). Знову ж таки з перевагою саме Зрілої особистості;

- через 5 років студенти передбачають незначне наближення власної особистості до ознак Зрілої особистості і, в трохи меншій мірі, до Психологічно благополучної і ($r = 0,80229205$ і $r = 0,721731699$ відповідно - спостерігаємо стійку тенденцію), і сподіваються зберегти свою ідентичність, досягши більш

високого рівня особистісного розвитку: позитивний зв'язок між поняттями Я зараз і Я через 5 років ($r = 0,484685315$ - на рівні тенденції);

- фігура Людина сприймається не так категорично як молодшими за віком студентами - схожа ($r = 0,555639544$, $r = 0,538160564$ і $r = 0,460097794$ відповідно - маємо тенденцію) з описом Психологічно благополучної, Зрілої особистості і Я зараз;

- найбільші зміни у сприйнятті і оцінці студентами відбулися щодо фігури Клієнт: хоча вона доволі схожі за ознаками з Людиною ($r = 0,686541446$ - на рівні стійкої тенденції), проте Клієнт відповідає скоріше характеристикам Зрілої особистості і має негативну кореляцію з Психологічно благополучною особистістю ($r = 0,465667314$ і $r = 0,346305472$ відповідно). Студенти пояснювали це так: клієнт - людина, яка усвідомила свої проблеми, переживає складний період свого життя і готова до змін і розвитку, а зміни, зазвичай, пов'язані з неприємними емоціями, тому сприймаються як ознака неблагополуччя;

- студенти, як і у попередніх групах, передбачають, що за 5 років абсолютно не будуть схожими на фігуру Клієнта ($r = -0,009787767$).

Четверта група. Магістри першого року навчання найвище оцінюють фігуру Зріла особистість - 9,12 з можливих 10. Далі, з дуже незначним відривом йдуть Я через 5 років - 9,15 і Психологічно благополучна особистість - 9,12. Можемо припустити, що метою свого самрозвитку магістри бачать саме особистісну зрілість, яка супроводжується відповідними суб'єктивними переживаннями (психологічним благополуччям), Фігури Я зараз з оцінкою 7,88 і Людина - 7,52 також розташовані близько одна від одної напевно, на зараз магістри вважають себе саме людьми ("нормальними", - за визначенням самих досліджуваних). Найнижчі, проте порівняно (з групами бакалаврів) високі оцінки отримала фігура Клієнт - 6,85. Респонденти цієї групи впевнені, що ці три поняття - Я через 5 років, Психологічно благополучна особистість, Зріла особистість - нерозривно пов'язані між собою і постають ідеалом, якого прагнуть досягти.

Показники М фігур Клієнт і Я зараз збігаються, що можна трактувати як певну подібність між ознаками означених двох фігур. А мода поняття Людина є дещо вищою за Клієнта і Я зараз, що свідчить про більш поважне ставлення не тільки до поняття Клієнт, а й до Людини.

Порівняння оцінок понять за допомогою коефіцієнта кореляції дають можливість стверджувати:

- характеристики понять Психологічно благополучна особистість і Зріла особистість майже подібні одна одній ($r = 0,828916599$ - вказує на тісний зв'язок). Перевага надається фігурі Зріла особистість, сприймається як більш приваблива;

- фігура Я зараз майже не має тенденції до наближення до характеристик Зрілої і Психологічно благополучної особистості ($r = 0,270539548$ і $r = 0,320941598$ відповідно);

- через 5 років студенти передбачають значне наближення власної особистості до ознак Зрілої особистості і, в дещо меншій мірі, до Психологічно благополучної і (спостерігаємо стійку тенденцію в першому випадку - r

0,80229205 і значну - r 0,681731699- у другому). Я зараз і Я через 5 років не є кардинально протилежними, однак зв'язок між ними майже відсутній (r 0,178680383);

- фігура Людина сприймається як така, що не збігається з описом Психологічно благополучної, Зрілої особистості і Я зараз (r -0,080457019, r 0,082940992, і r 0,022924258 відповідно - обернений або відсутній зв'язок). проте, що дивно, слабкий збіг наявний між фігураим Людина і Я через 5 років (r 0,225081605). Напевно саме подібність до Людини і не дасть змогу бути абсолютно Зрілою і Психологічно благополучною особистістю;

- фігура Клієнт, хоча і оцінена набагато краще, ніж у попередніх групах, має негативну або відсутню кореляцію з Психологічно благополучною, Зрілою особистістю і з фігурою Я через 5 років (r -0,020670935, r -0,000196719, і r -0,014059389) ;

- студенти, як і у попередніх групах, відзначають, що наразі вони дещо схожі на фігуру Клієнт (r 0,244194523).

Розглянемо результати оцінки фігур у динаміці:

- в міру опанування професією і дорослішання, зменшується категоричність оцінок (поступово через усереднення до зростання);

- поняття Психологічно благополучна особистість, Зріла особистість і Я через 5 років поступово зближуються в оцінках (з незначною перевагою означення "Зріла особистість");

- метою, ідеальним уявленням про себе у майбутньому постає поняття Психологічно благополучна особистість і Зріла особистість.

Більш детальну інформацію має надати аналіз змісту найбільш привабливих, з точки зору, респондентів понять.

Висновки.

Дослідження показало, що особистісна зрілість для студентів-психологів виступає в якості інтегральної якості особистості, набираючи цієї ознаки поступово, в процесі навчання. Вона сприймається наближено до ідеалу власного розвитку. Психологічне благополуччя постає підґрунтям і тлом, на якому розгортається процес особистісного розвитку, становлення особистісної зрілості, сповнений інколи складних, тривожних, навіть травматичних, подій і переживань. І саме завдяки стану психологічного благополуччя людина проходить крізь випробування саморозвитку на новий рівень - здобуває особистісну зрілість. На початку свого навчання студенти надають перевагу психологічному благополуччю, як меті й ідеалу саморозвитку, підкреслюючи саме емоційно-позитивний фон життя і переживання себе у житті. Поступово поняття психологічного благополуччя трансформується у більш важливе, пов'язане з самовизначенням, опануванням власного життя, можливістю відстоювати свої погляди і переконання на основі нових знань і умінь.

В подальшій перспективі привабливим з наукової точки зору виглядає більш детальне вивчення переконань психологічно благополучних людей і особливостей їх формування, як спонуки і підґрунтя до саморозвитку.

Література:

1. Бек А. Когнитивная терапия депрессий // Московский психотерапевтический журнал, 1996, № 4 режим доступу: https://psyjournals.ru/files/25531/mpj_1996_n3_Beck_Kognitivnaya_terapiya.pdf
2. Келли Дж. Теория личности. – СПб.: Речь, 2000. – 249 с.
3. Франселла, Ф. Новый метод исследования личности: руководство по репертуарным личностным методикам / Ф. Франселла, Д. Баннистер; пер. с англ., общ. ред. и предисл. Ю. М. Забродина и В. И. Похилько. – М.: Прогресс, 1987. – 236 с.
4. Шило О.С. Психологічне благополуччя як критерій особистісної зрілості / О.С.Шило // Особистісна зрілість як проблема сучасної психології : колективна монографія. Том I / кол.авт. ; наук.ред.З.М.Мірошник. – Кривий Ріг : Вид. Р.А.Козлов, 2019. – 216с. – С.55-70..

References.

1. Бек А. (1996). Когнитивная терапия депрессий. Московский психотерапевтический журнал. Retrieved from https://psyjournals.ru/files/25531/mpj_1996_n3_Beck_Kognitivnaya_terapiya.pdf
2. Келли Дж. (2000) Теория личности. – СПб.: Речь
3. Франселла, Ф. (1987) Новый метод исследования личности: руководство по репертуарным личностным методикам. В Ю. М. Забродина и В. И. Похилько.(Ред) – М.: Прогресс
4. Шило О.С. (2019) Психологічне благополуччя як критерій особистісної зрілості. В З.М.Мірошник (Ред) Особистісна зрілість як проблема сучасної психології : колективна монографія. Том I (55-70) Кривий Ріг : Вид. Р.А.Козлов

Abstract. *The article presents the results of studying the assessment of the concepts of "well-being" and "personal maturity" by students-psychologists. The repertory grid method was used, which allowed not only to evaluate the studied concepts, but also to identify subjective criteria used by respondents when comparing and evaluating. The dynamic of changes in the perception and attitude to the outlined concepts was traced. It was found that personal maturity for students of psychology acts as an integral quality of personality, gaining this feature in the learning process gradually and is perceived close to the ideal of their own development. It is shown that well-being is the basis and background on which the process of personal development, the formation of personal maturity unfolds.*

Key words: *well-being, personal maturity, professional development, repertory grid method.*

Научный руководитель: *д.психол.н., проф. Мірошник З.М.*

Статья отправлена: 18.05.2021 г.

© Шило О.С..